



Rapport Onderzoek Internationaal Ondernemen

juni 2013



Auteur / Onderzoeker:

Dhr. P.M. Walison MSc
Beleidsadviseur Internationaal Ondernemen

Zoetermeer, juni 2013

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de aanwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaardt de Vereniging FME-CWM deswege geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventuele voorkomende fouten of onvolledigheden.

© Vereniging FME-CWM, juni 2013

Inhoudsopgave

Introductie.....	4
Bedrijfsachtergrond.....	5
Topsectoren.....	6
Export	10
Exportbestemmingen	11
Groeilanden	12
Knelpunten & Barrières.....	14

Introductie

FME heeft in de periode april-mei 2013 het jaarlijkse onderzoek Internationaal Ondernemen uitgevoerd. In samenwerking met een aantal internationaal actieve sectoren werden bedrijven uit de technologische industrie bevraagd over hun activiteiten en belemmeringen in het buitenland.

Dit jaar namen naast de FME-leden ook de volgende clusters en branches deel aan het onderzoek: High Tech NL, VNMI, Cleantech Holland, Dutch Energy Solutions, Taskforce Healthcare en het Dutch Sport Infrastructure cluster.

Het hoofddoel van dit onderzoek is om te identificeren waar bedrijven uit de technologische industrie hun exportomzet verwachten, waar zij kansen zien in het buitenland en welke ondersteuning zij daarbij nodig hebben. Tevens zijn een aantal actuele beleidsthema's aan bod gekomen. Met deze resultaten is FME in staat om de belangen van de leden voor het voetlicht te brengen in Den Haag en Europa en onze internationale dienstverlening adequaat in te richten.

Voor deze enquête zijn industrie breed ruim 4500 contactpersonen bij 3500 unieke bedrijven benaderd. Daarvan hebben ruim 600 bedrijven gereageerd, waarvan er meer dan 500 daadwerkelijk exporteren vanuit Nederland.

In dit externe rapport vindt u de resultaten van dit onderzoek op de volgende onderwerpen:

- Exportactiviteiten
- Sectorfocus
- Exportbestemmingen
- Knelpunten & Handelsbarrières

Voor meer informatie over internationaal ondernemen of dit onderzoek kunt u terecht bij de afdeling Internationaal Ondernemen van FME, via www.fme.nl/internationaal of internationaal@fme.nl.

Met vriendelijke groet,

Dhr. Micha van Lin
Hoofd Internationaal Ondernemen
Vereniging FME-CWM
T 079 353 13 84
E micha.van.lin@fme.nl
W www.fme.nl/internationaal

Dhr. Patrick Walison
Beleidsadviseur Internationaal Ondernemen
Vereniging FME-CWM
T 079 353 12 80
E patrick.walison@fme.nl
W www.fme.nl/internationaal

Bedrijfsachtergrond

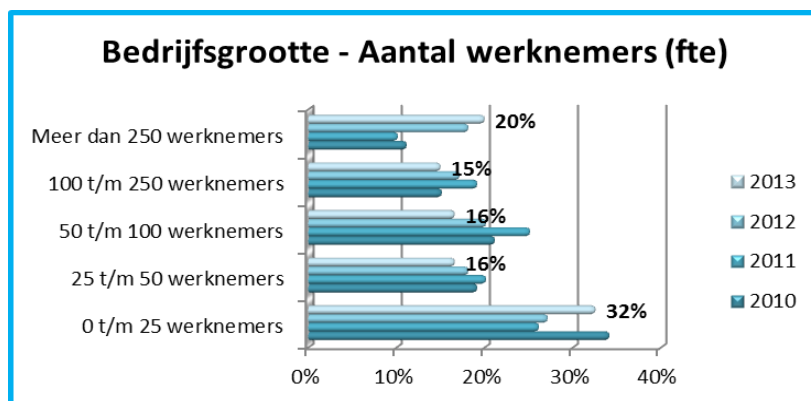
Het onderzoek is dit jaar uitgezet naar zo'n 4.500 contactpersonen bij 3.500 bedrijven in de technologische industrie. Dit omvat contactpersonen bij de ruim 2.500 FME-leden, bedrijven die worden bediend door een van de sectoren binnen de afdeling Internationaal Ondernemen van FME of door een aan FME gelieerde branche.

In totaal heeft het onderzoek 638 respondenten opgeleverd bij zo'n 612 unieke bedrijven. Een respons van bijna 15%. Van de respondenten geeft 87% aan te exporteren. De overige bedrijven exporteren niet, bewerken de Nederlandse markt voor een buitenlands bedrijf of willen hier in de toekomst mee aan de slag. Van de bedrijven die niet exporteren geeft 46% (6% van het totaal) aan in de toekomst te willen starten met exporteren.

Werknemers

De steekproef van dit jaar levert de onderstaande verdeling op naar aantal werknemers. In de groep van dit jaar is het aantal middelgrote bedrijven kleiner dan in voorgaande jaren, het aandeel van de allergrootste en allerkleinste bedrijven is dit jaar groter. De groep bedrijven met 0 – 25 werknemers is bijna een derde van het totaal.

Hoeveel werknemers (aantal fte) heeft uw bedrijf op dit moment in dienst?

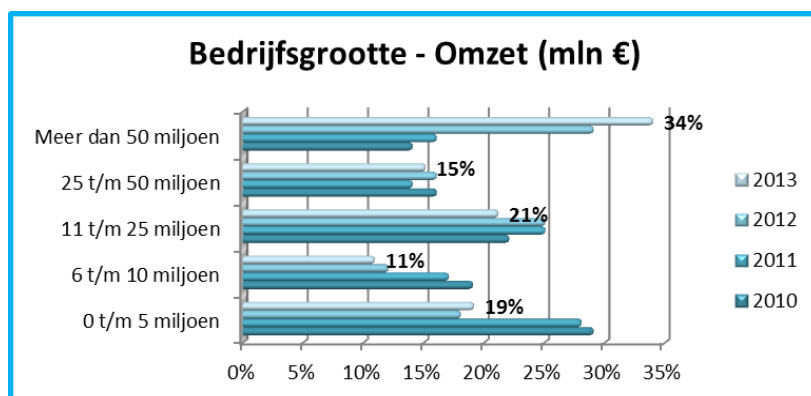


N=430 (2010), N=280 (2011), N= 513 (2012), N=620 (2013)

Omzet

Bij de verdeling op basis van omzet valt op dat het aantal bedrijven met een omzet van meer dan 50 miljoen groter is dan voorgaande jaren. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt doordat de groep met grote bedrijven (meer dan 250 werknemers) dit jaar groter is dan in voorgaande jaren.

Hoe groot was de totale omzet van uw bedrijf in 2011 (in miljoen euro's)?

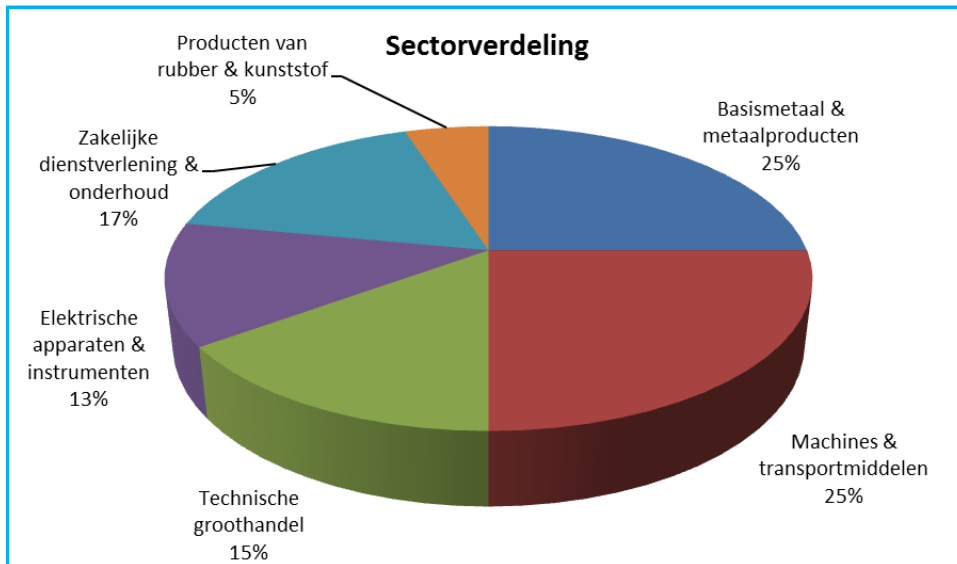


N=430 (2010), N=280 (2011), N= 454 (2012), N=498 (2013)

Topsectoren

Bedrijven in de technologische industrie zijn onder andere actief in het produceren van metaalproducten, machines, transportmiddelen (en onderdelen), elektrische apparaten en instrumenten. De verdeling van het onderzoek internationaal ondernemen uit 2010 laat zien hoe deze verdeling ongeveer is.

In welke sector is uw bedrijf hoofdzakelijk actief?



N=482 (2010)

Deze activiteiten vinden hun toepassing in veel verschillende sectoren binnen de technologische industrie. Vandaar dat FME Internationaal Ondernemen niet de bovenstaande verdeling gebruikt maar kijkt naar de sector(en) waarin het product wordt toegepast. Dit heeft geresulteerd in een sectorfocus die zich richt op de meest internationaal actieve sectoren in de FME achterban. Deze is complementair aan de sectorfocus van internationaal actieve branches in de technologische industrie als Scheepsbouw Nederland, HME, NAG en VLM. De afdeling Internationaal Ondernemen binnen FME richt zich op High Tech, Medische Technologie, de Olie, Gas & Powerindustrie, Duurzame Energietechnologie, Agro-Food en Sport & Infrastructuur.

De overheid heeft sinds een aantal jaren ook een sectorfocus, vormgegeven in het topsectorenbeleid. Om in kaart te brengen in welke topsectoren de FME achterban actief is hebben wij in het onderzoek van 2012 en 2013 hiernaar gevraagd. Dit leverde een aantal interessante resultaten op.

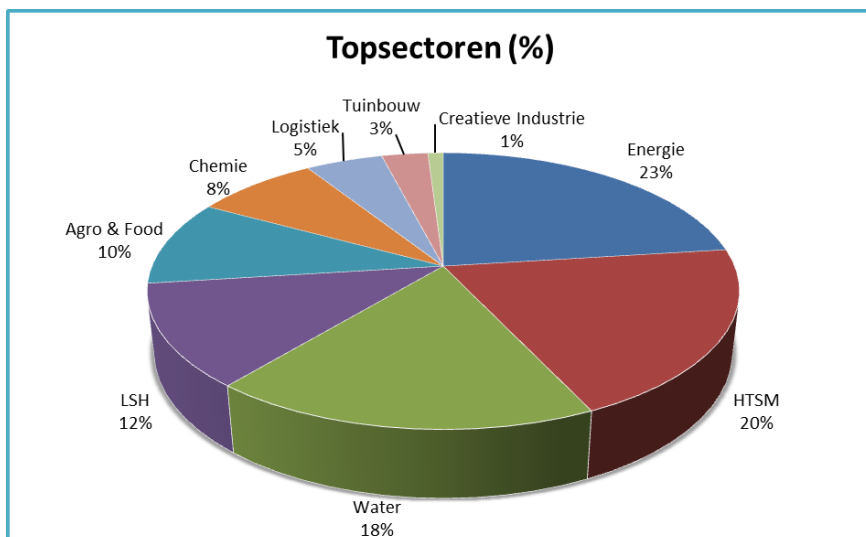
Bedrijven in de technologische industrie zijn met name actief in de volgende topsectoren:

- High Tech Systemen & Materialen (HTSM), 25%
- Energie, 20%
- Water, 18%
- Life Sciences & Health (LSH), 14%
- Agro-Food, 10%

Ten opzichte van vorig jaar is het aandeel van de topsector High Tech Systemen & Materialen toegenomen van 20 naar 25%. Dit kan niet los worden gezien van de inspanningen die FME heeft geleverd voor de topsector HTSM en de bijbehorende oprichting van de stichting Holland High Tech en de branche High Tech NL.

2012

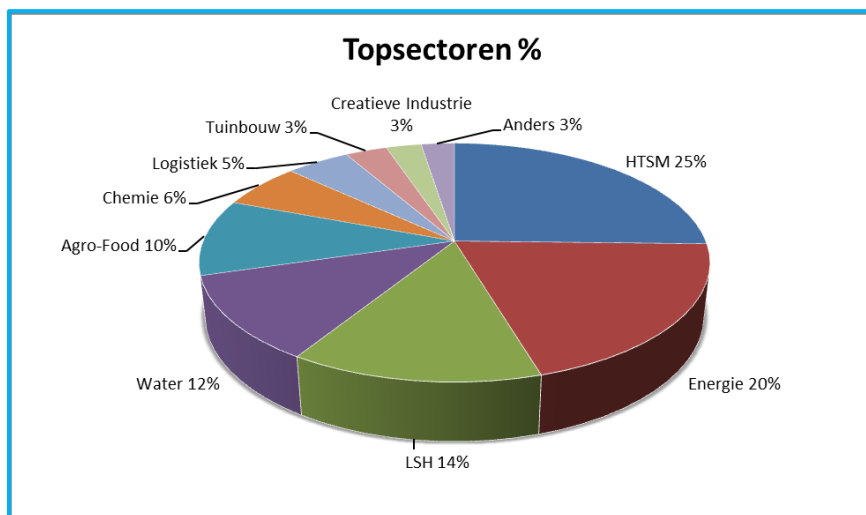
In welke van de hieronder genoemde topsectoren is uw bedrijf actief?



N=424 (2012)

2013

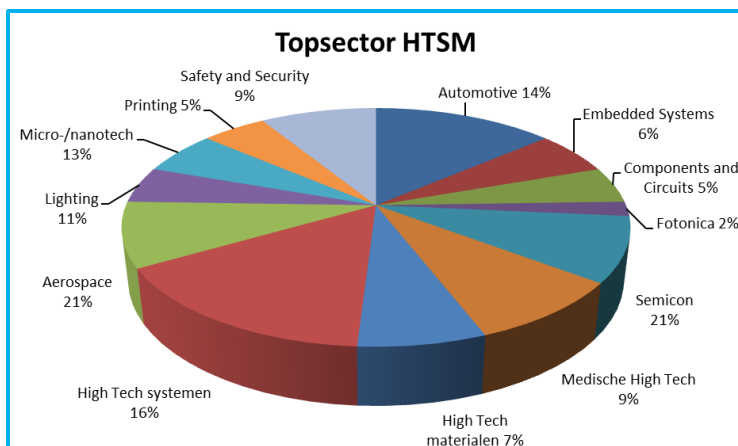
In welke van de hieronder genoemde topsectoren is uw bedrijf actief?



N=620 (2013)

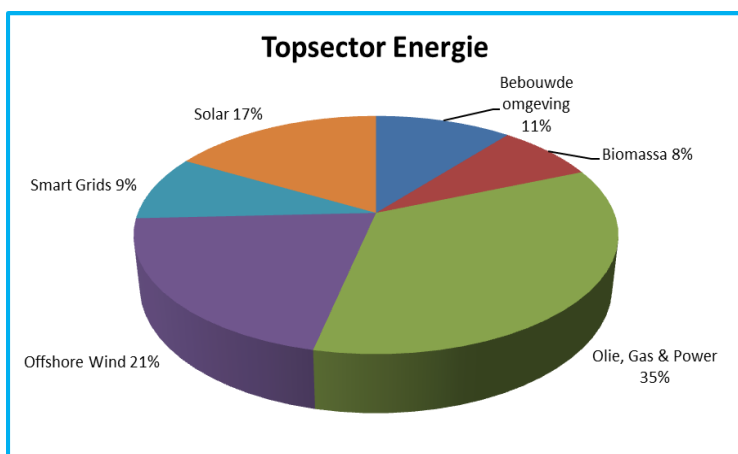
Om deze verdeling specifiek te maken wordt in de volgende grafieken aangegeven in welke technologieën of toepassing deze bedrijven actief zijn binnen de verschillende topsectoren.

Binnen HTSM zijn de meeste bedrijven bijvoorbeeld actief in de halfgeleiders, hightech systemen, lucht- en ruimtevaartindustrie, micro- en nanotechnologie en automotive-industrie.



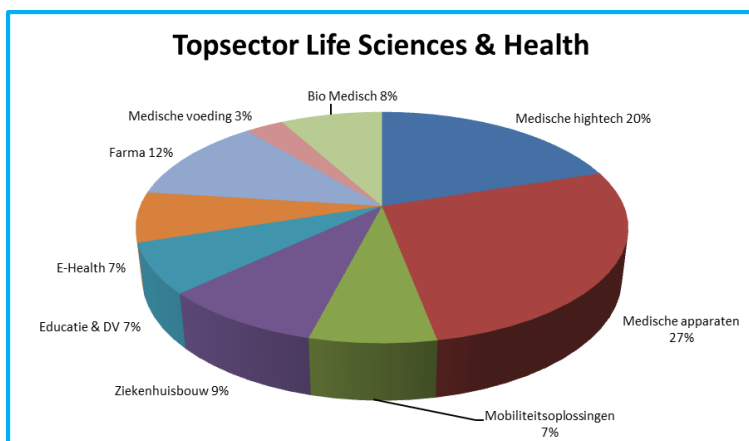
N= 830 (355 individuele bedrijven)

Bedrijven in de energiesector zijn actief in (toelevering aan) de olie-, gas- en powerindustrie en duurzame energietechnologieën in de offshore wind, solar, smart grids en de bebouwde omgeving.



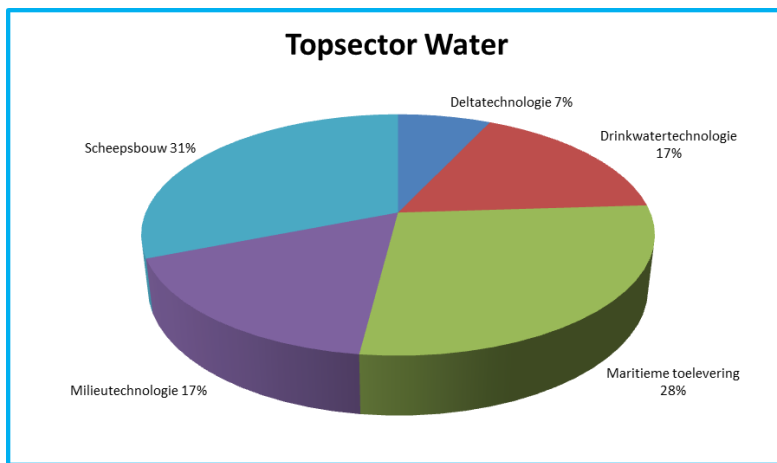
N= 496 (280 individuele bedrijven)

Binnen LSH zijn technologiebedrijven voornamelijk actief in de medische hightech, medische apparatuur, farmaceutische industrie en ziekenhuisbouw.



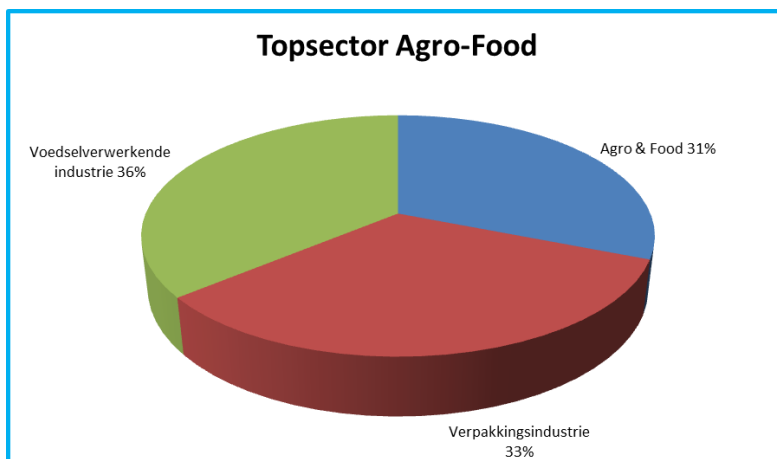
N= 367 (189 individuele bedrijven)

Binnen de topsector Water is het niet verwonderlijk dat bijna 60% van de bedrijven actief is in de maritieme sector (scheepsbouw en maritieme toelevering). Daarnaast zitten ook veel bedrijven in de milieu- en drinkwater-technologie.



N= 253 (161 individuele bedrijven)

Voor de Agro-Food sector ligt de kracht van de FME achterban in de voedselverwerking en verpakkingsindustrie.



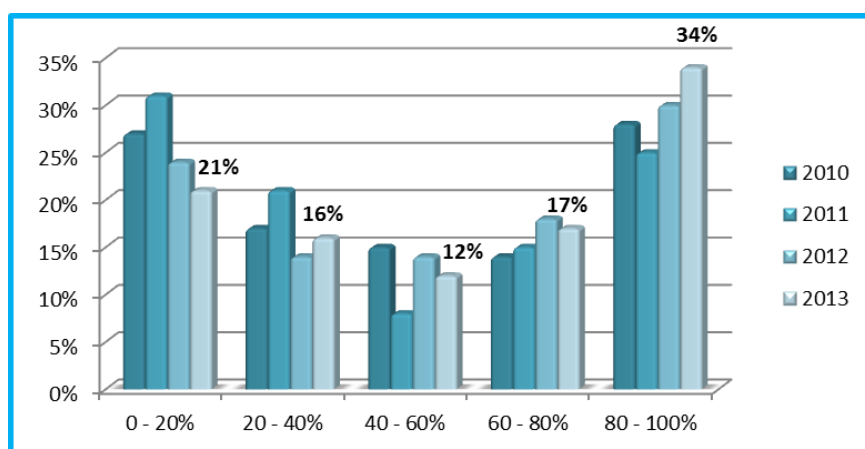
N= 225 (145 individuele bedrijven)

Export

Gemiddeld halen de bedrijven uit het onderzoek van 2013 zo'n 58% van hun omzet uit export. Deze omzet halen zij gemiddeld uit 22 landen over heel de wereld. De ongewogen exportpercentages van 2010, 2011 en 2012 waren respectievelijk 52%, 56% en 56%. Gewogen naar de totale omzet halen deze bedrijven zelfs 88% van de omzet uit export. Berekeningen van FME over de afgelopen jaren geven aan dat van de totale omzet van de Technologische Industrie zo'n 60% wordt gegenereerd in het buitenland. Bij deze steekproef ligt dat percentage een flink stuk hoger omdat dit onderzoek zich concentreert op de internationaal actieve bedrijven.

De klassenindeling van 2010 – 2013 laat de sterke positie van de export zien. De afgelopen jaren valt op dat het aantal bedrijven in de categorie 80-100% stijgend is en die uit de laagste categorie dalend. Een derde, en een toenemend aantal, van de bedrijven haalt meer dan 80 procent van de omzet uit het buitenland.

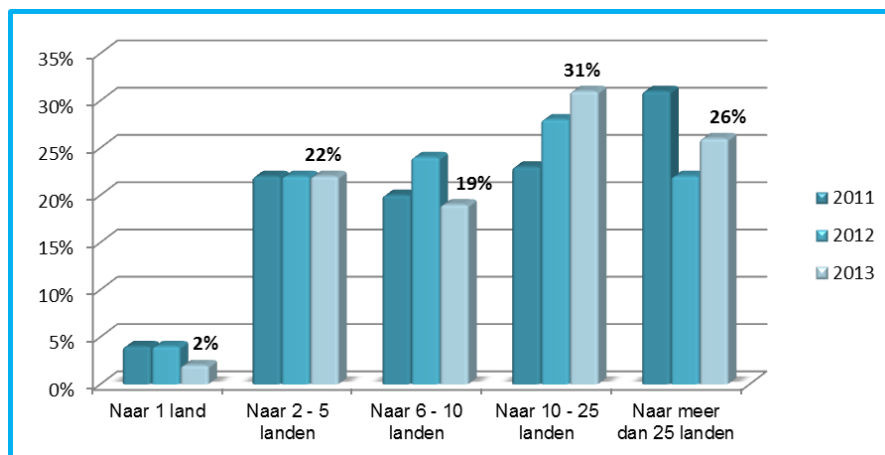
Welk deel van uw totale omzet in 2012 was afkomstig uit export?



N=482 (2010), N=280 (2011), N=576 (2012), N=505 (2013)

Er zijn maar weinig bedrijven die slechts één land als exportbestemming hebben (2%). Voor de overige categorieën is er geen eenduidig beeld waarneembaar. Schommelingen in de afgelopen jaren komen waarschijnlijk voort uit steekproefverschillen. Toch is de groep met bedrijven die zaken doet met 2 tot 5 landen stabiel (22%), en laat de groep bedrijven die zaken doet met 10 tot 25 landen de laatste jaren een stijging zien (31%).

Naar hoeveel landen exporteert uw onderneming?



N=280 (2011), N=582 (2012), N=548 (2013)

Exportbestemmingen

De exportbestemmingen naar regio zijn in het onderzoek van 2010 bevraagd. Daaruit is de onderstaande verdeling ontstaan, welke gebaseerd is op de omzet die een bedrijf heeft behaald in een bepaalde regio ten opzichten van de totale omzet. Bovenstaande tabel geeft een wat verouderd beeld maar wel een goede indicatie van de exportbestemmingen naar regio.

Naar welke regio's exporteert uw bedrijf momenteel?

Exportbestemmingen 2010	%
West-Europa	65%
Oost-Europa	7%
Azië	12%
- China	- 4%
- Zuidoost Azië	- 6%
- Centraal Azië	- 2%
Noord Amerika	6%
Latijns Amerika	2%
Midden Oosten	6%
Afrika	2%
Oceanië	1%

N=482 (2010)

In de onderzoeken van 2011 – 2013 is niet meer gevraagd naar exportregio's maar naar exportlanden. In twee aparte vragen is aan de bedrijven gevraagd om de vijf belangrijkste exportmarkten binnen en buiten de EU aan te geven. Hieronder vindt u de belangrijkste exportbestemmingen in 2012 en 2013.

Wat is (zijn) op dit moment de belangrijkste exportbestemming(en) voor uw bedrijf?

Exportbestemmingen 2012	Exportbestemmingen 2013
1. Duitsland	1. Duitsland
2. België	2. Verenigd Koninkrijk
3. Verenigd Koninkrijk	3. België
4. Frankrijk	4. Verenigde Staten
5. Verenigde Staten	5. Frankrijk
6. China	6. China
7. Rusland	7. Rusland
8. Italië	8. Italië
9. Denemarken	9. Denemarken
10. Spanje	10. Zwitserland

N=474 (2012), N=473 (2013)

De landenlijstjes met exportbestemmingen bleken de afgelopen jaren stabiel. De belangrijkste afzetmarkten liggen nog steeds in de ons omringende landen en de VS. Daarnaast hebben Rusland en China een vaste plek weten te bemachtigen in de top 10.

Groeilanden

De exportbestemmingen die hierboven worden genoemd liggen met name in Europa, maar bedrijven in de technologische industrie zijn altijd op zoek naar nieuwe interessante markten. De beperkte economische groei binnen de EU en de interessante kansen die de rest van de wereld biedt maakt het aantrekkelijk en in sommige gevallen noodzakelijk om verder te kijken.

De belangrijkste afzet- en groeimarkt blijft Duitsland. Bedrijven doen hier veel zaken en gezien de positieve economische ontwikkeling van de laatste jaren zien bedrijven hier nog steeds veel groei. De Amerikaanse economie doet het de laatste tijd een stuk beter en dat is terug te zien bij de groeilanden in 2013. Daarnaast hebben China en Brazilië zich in de laatste jaren opgewerkt naar de top 5 van dit lijstje.

Welke landen zijn voor de toekomstige groei van uw onderneming het belangrijkste?

Groeilanden 2010	Groeilanden 2011	Groeilanden 2012	Groeilanden 2013
1. Duitsland	1. Duitsland	1. Duitsland	1. Duitsland
2. België	2. VK	2. VK	2. VS
3. VK	3. België	3. Frankrijk	3. China
4. Frankrijk	4. Frankrijk	4. China	4. VK
5. Rusland	5. VS	5. Brazilië	5. Brazilië
6. VS	6. Rusland	6. Rusland	6. Frankrijk
7. China	7. China	7. Polen	7. België
8. Brazilië	8. Brazilië	8. België	8. Rusland
9. Polen	9. Italië	9. VS	9. Polen
10. India	10. Polen	10. India	10. India

N=432 (2010), N=236 (2011), N=478 (2012), N= 458 (2013)

De lijstjes met bestemmingen en groeilanden schetsen een algemeen beeld maar vertellen niet het hele verhaal. Elk sector heeft een eigen profiel en zijn eigen trends als het gaat om groeimarkten.

De hightechbedrijven hebben interesse in landen die van oorsprong een sterk ontwikkelde hightechsector hebben. Dit biedt een betere basis voor samenwerking en een meer ontwikkelde afzetmarkt voor high-end producten. Interessante landen voor deze sector zijn Duitsland, VS, China en Frankrijk, maar ook typische hightechlanden als Zuid-Korea en Japan.

Voor de medische technologie zijn landen interessant die een stijgende behoefte hebben aan zorgoplossingen door vergrijzing (China) of een groeiende bevolking (India).

Voedselzekerheid is belangrijk voor landen die een toenemende of grote bevolking moeten voeden, bijvoorbeeld China, India en Rusland. Deze landen zijn dus uitermate interessant voor de Nederlandse agro-foodsector.

In de olie, gas en powerindustrie kijkt men met name naar het Midden Oosten maar ook naar de ontwikkelen in een land als Brazilië. Voor de duurzame energietechnologie is de Europese markt interessanter.

Tot slot is de infrastructuur sector het meest geïnteresseerd in landen waar veel wordt geïnvesteerd in publiek en private infrastructurele projecten. Denk aan luchthavenontwikkeling, havenontwikkeling, stedelijke ontwikkeling en investeringen voor grote sportevenementen. Brazilië is een land dat veel investeert in dergelijke projecten en is dus een interessante groeimarkt.

Welke landen zijn voor de toekomstige groei van uw onderneming het belangrijkste? Sectorspecifiek

Groeilanden High Tech 2013
1. Duitsland
2. Verenigde Staten
3. China
4. Frankrijk
5. Brazilië
6. India
7. Verenigd Koninkrijk
8. Zuid-Korea
9. Rusland
10. Japan

Groeilanden Olie & Gas 2013
1. Duitsland
2. Verenigd Koninkrijk
3. België
4. Brazilië
5. Verenigde Staten
6. Rusland
7. Frankrijk
8. China
9. VAE
10. Saoedi-Arabië

Groeilanden Agro-Food 2013
1. Duitsland
2. China
3. Verenigde Staten
4. Polen
5. Brazilië
6. Rusland
7. Verenigd Koninkrijk
8. België
9. India
10. Frankrijk

Groeilanden Healthtech 2013
1. Duitsland
2. China
3. Verenigde Staten
4. Verenigd Koninkrijk
5. Frankrijk
6. Brazilië
7. België
8. India
9. Polen
10. Rusland

Groeilanden Cleantech 2013
1. Duitsland
2. Verenigd Koninkrijk
3. China
4. Verenigde Staten
5. Frankrijk
6. Brazilië
7. België
8. Polen
9. Rusland
10. India

Groeilanden Infrastructuur 2013
1. Duitsland
2. Brazilië
3. Verenigd Koninkrijk
4. Rusland
5. Verenigde Staten
6. Frankrijk
7. Polen
8. China
9. VAE
10. India / Saoedi Arabië

Knelpunten & Barrières

Uiteraard is internationaal zakendoen in zowel de huidige exportbestemmingen als in nieuwe markten niet altijd even gemakkelijk. De BRIC-landen steken al jaren met kop en schouders uit boven de rest van de bedrijven als het gaat om handelsbarrières. Waarbij Brazilië de laatste twee jaren China heeft ingehaald. Ook de VS staat nog altijd hoog. Iran is uit de top 10 verdwenen voornamelijk omdat bedrijven helemaal geen zaken meer kunnen en mogen doen met dit land.

In welke landen ervaart u handelsbarrières bij het internationaal zakendoen?

Barrièrelanden 2010	Barrièrelanden 2012	Barrièrelanden 2013
1. China	1. Brazilië	1. Brazilië
2. Rusland	2. China	2. China
3. Brazilië	3. Rusland	3. Rusland
4. India	4. India	4. India
5. Verenigde Staten	5. Verenigde Staten	5. Duitsland
6. Duitsland	6. Duitsland	6. Verenigde Staten
7. Frankrijk	7. Saoedi-Arabië	7. Frankrijk
8. Turkije	8. Turkije	8. Argentinië
9. Iran	9. België	9. Saoedi-Arabië
10. Oekraïne	10. Iran	10. Verenigd Koninkrijk

N=254 (2010), N=190 (2012), N=265 (2013)

De knelpunten die bedrijven ervaren:

- Niet genoeg kennis om adequaat om te gaan met lastige invoerbelemmingen en douaneprocedures
- Problemen met het vinden van een geschikte handelspartner
- Gebrek aan marktkennis
- Onvoldoende tijd en mankracht voor export binnen het eigen bedrag

De barrières die bedrijven ervaren:

- Lastige douaneprocedures
- Interne regelgeving die de eigen markt beschermt
- Technische regels en standaarden die anders zijn
- Tariefbarrières

Voor uitgebreide rapportages van het FME-onderzoek Internationaal Ondernemen, analyses en aanvullende resultaten kunt u terecht op de 'Onderzoek & Analyse' pagina van de afdeling Internationaal Ondernemen: http://www.fme-cwm.nl/Advies/Adviesgroepen/Internationaal_ondernemen/Adviesdiensten/Onderzoek_en_analyses